

POSTANOWIENIE Z DNIA 16 WRZEŚNIA 2008 R
WZ 55/08

Prawomocne zasądzenie na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm.) jedynie odszkodowania za poniesioną szkodę, nie stoi na przeszkodzie zasądzeniu na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy również zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, gdyż – w myśl tego przepisu – art. 8 ustawy ma odpowiednie zastosowanie wobec określonych osób w sytuacji, w której „nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie”, natomiast użycie spójnika „i” wskazuje na koniunkcję.

Przewodniczący: sędzia SN E. Matwijów.

Sędziowie SN: W. Maciak, M. Pietruszyński (sprawozdawca).

Prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej: płk J. Cieplowski.

Sąd Najwyższy w sprawie zasądzenia zadośćuczynienia za niesłuszne aresztowanie Wojciecha S., po rozpoznaniu w Izbie Wojskowej na posiedzeniu w dniu 16 września 2008 r. zażalenia wnioskodawczyni Renaty S. na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 21 lipca 2008 r. po wysłuchaniu prokuratora oraz wnioskodawczyni,

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie i sprawę z wniosku Renaty S. p r z e k a z a ł Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Renata S., żona Wojciecha S., wystąpiła do Wojskowego Sądu Okręgowego w P., na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 191, poz. 1372), z wnioskiem o zasądzenie na jej rzecz od Skarbu Państwa zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez jej męża w związku z niesłusznym pozbawieniem wolności za działalność niepodległościową. W toku toczącego się postępowania ustalono, że postanowieniem z dnia 17 grudnia 1983 r. Prokurator Rejonowy w G. zastosował wobec Wojciecha S. tymczasowe aresztowanie w związku z postawionym mu zarzutem popełnienia czynu określonego w art. 282 § 1 w zw. z art. 278 § 1 i art. 273 § 2 d.k.k. W toku śledztwa zarzut ten został poszerzony o czyn kwalifikowany z art. 132 d.k.k. Postanowieniem z dnia 10 kwietnia 1984 r. Sąd Wojewódzki w G., rozpoznając zażalenie obrońcy podejrzanego na środek zapobiegawczy, uznał się niewłaściwym w tej sprawie i przekazał ją do rozpoznania Sądowi Wojskowemu w G., który postanowieniem z dnia 14 kwietnia 1984 r. utrzymał w mocy zastosowany środek zapobiegawczy. Kolejnym postanowieniem z dnia 12 czerwca 1984 r. środek zapobiegawczy został przedłużony do dnia 15 sierpnia 1984 r. W dniu 27 lipca 1984 r. Prokurator Wojskowy w G. umorzył postępowanie wobec Wojciecha S. na podstawie ustawy z dnia 21 lipca 1984 r. o amnestii. W tym też dniu został uchylony środek zapobiegawczy zastosowany wobec podejrzanego. W dniu 3 czerwca 1989 roku Wojciech S. zmarł. W dniu 3 czerwca 1993 r. Naczelny Prokurator Wojskowy, działając na podstawie art. 294 § 2 d.k.p.k. w zw. z art. 574 d.k.p.k. zmienił postanowienie o umorzeniu śledztwa na mocy amnestii, w części dotyczącej podstawy umorze-

nia, przyjmując, na zasadzie wskazanej w art. 11 pkt. 1 d.k.p.k., że Wojciech S. nie popełnił zarzuconych mu czynów.

Postanowieniem z dnia 20 kwietnia 1994 r., Sąd Wojskowy w G. zasądził, z mocy art. 490 § 1 d.k.p.k., na rzecz Renaty S. i każdego z jej dzieci po 13 906 000 zł z tytułu utraconych należnych im od zmarłego kosztów utrzymania.

Po rozważeniu wniosku i okoliczności ustalonych w toku postępowania, Wojskowy Sąd Okręgowy w P. postanowieniem z dnia 21 lipca 2008 r., umorzył na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. postępowanie w przedmiocie zasądzenia zadośćuczynienia z tytułu niesłusznego tymczasowego aresztowania Wojciecha S.

W uzasadnieniu orzeczenia podniesiono, że nowelizacja ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, dokonana na podstawie ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 191, poz. 1372) nie dała podstaw do zasądzenia na rzecz wnioskodawczyni zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez jej zmarłego męża. Zdaniem Sądu do zajęcia takiego stanowiska skłaniała analiza treści art. 8 ust. 4 wskazanej ustawy nowelizowanej, umożliwiająca zasądzenie „odszkodowania uzupełniającego” jedynie wtedy, gdy prawomocne orzeczenie zostało wzruszone nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia, a postanowienie prokuratora Wojskowego w G. zostało zmienione przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego na podstawie przysługującego mu uprawnienia wskazanego w art. 294 § 2 d.k.p.k., które nie jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. W ocenie Sądu pierwszej instancji również art. 11 ust. 1 ustawy znowelizowanej nie dawał podstaw do zasądzenia zadośćuczynienia, gdyż wnioskodawczyni dostała już odszkodowanie, a przepis ten dotyczy osób uprawnionych, którym nie zasądzono żadnych kwot z tytułu represjonowania za działalność niepodległościową.

Na to postanowienie zażaliła się wnioskodawczyni, podnosząc, że w brzmieniu ustawy nowelizującej ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, pozytywną przesłankę możliwości dochodzenia roszczeń określonych w art. 8 ust. 1 stanowi niezasądzenie łącznie odszkodowania i zadośćuczynienia. Zdaniem skarżącej wobec faktu zasądzenia na jej rzecz jedynie odszkodowania nadal może domagać się zasądzenia zadośćuczynienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Z dowodów zgromadzonych w sprawie wynika, że wnioskodawczyni oraz jej dzieci otrzymali – na podstawie art. 490 § 1 d.k.p.k. - odszkodowanie za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie męża, które zrekompensowało utracone należne im z ustawy koszty utrzymania. Na podstawie art. 490 § 1 d.k.p.k. zadośćuczynienie nie przysługiwało. Zadośćuczynienia można było domagać się tylko w drodze procesu cywilnego, jeśli śmierć została zawiniona przez funkcjonariusza państwowego. Z takim roszczeniem wnioskodawczyni nie wystąpiła. Dopiero po wejściu w życie ustawy z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 191, poz. 1372) Renata S., powołując się na treść art. 8 ust. 1 znowelizowanej ustawy, wystąpiła o zasądzenie na jej rzecz stosownego zadośćuczynienia za krzywdę poniesioną przez jej zmarłego męża w związku z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem za działalność niepodległościową. Wniosek ten nie został uwzględniony przez Wojskowy Sąd Okręgowy w P.

O ile odrzucenie przez Sąd pierwszej instancji możliwości zasądzenia wnioskodawczyni zadośćuczynienia na podstawie przepisu art. 8 ust. 4 znowelizowanej ustawy było słuszne, to zakwestionowanie możliwości dochodzenia przez wnioskodawczynię zgłoszonego żądania na podstawie

przepisu art. 11 ust. 1 tej ustawy, nie może być uznane za trafne. Przepis ten wskazuje na możliwość zasądzenia odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na rzecz osoby, a w razie jej śmierci na rzecz małżonka, dzieci i rodziców, co do której to osoby zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli postępowanie wobec tej osoby (oskarżonego) umorzono z przyczyn, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., i nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie, a osoba ta była zatrzymana lub tymczasowo aresztowana. Interpretacja tego przepisu przez Sąd pierwszej instancji, zmierzająca do wykazania, że w przypadku zasądzenia odszkodowania, wnioskodawczyni nie przysługuje już roszczenie o zadośćuczynienie, bo wolą ustawodawcy było objęcie dyspozycją tego przepisu tylko tych osób, które nie otrzymały żadnych świadczeń z tytułu represjonowania za działalność niepodległościową, jest błędna. Wykładnia gramatyczna tego przepisu wskazuje, że sformułowanie zawarte w tym przepisie „i nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie” zostało połączone funktorem „i”. W logice prawniczej określa się go mianem koniunkcji. Oznacza to, że przesłanki określonej normy prawnej muszą zająć łącznie dla określenia stanu faktycznego. Zatem odpowiednie zastosowanie art. 8 ust. 1 znowelizowanej na podstawie art. 11 ust. 1 tej ustawy do osoby (w przypadku jej śmierci wobec innych określonych osób), co do której zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, w sytuacji jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z powodów, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. może nastąpić wtedy, jeżeli łącznie: po pierwsze, nie zostało zasądzone prawomocnie odszkodowanie, po drugie, nie zostało zasądzone prawomocnie zadośćuczynienie, a osoba ta była zatrzymana lub tymczasowo aresztowana. W omawianym przypadku na rzecz wnioskodawczyni i jej dzieci zostało zasądzone prawomocnie odszkodowanie w formie należnych kosztów utrzymania. Dlatego nie zostało

wcześniej prawomocnie zasądzone na rzecz wnioskodawczynie (osoby wskazanej w treści przepisu art. 8 ust. 1 zd. 2 ustawy znowelizowanej) łącznie odszkodowanie i zadośćuczynienie, co trafnie podniesiono w zażaleniu i dlatego wnioskodawczynie przysługuje uprawnienie ubiegania się o wyrównanie krzywdy poniesionej przez jej zmarłego męża. Zajęcie takiego stanowiska przez Sąd odwoławczy, uzasadnione było również względami sprawiedliwościowymi, gdyż stwarza ono możliwość zrekompensowania całości strat wynikających z tymczasowego aresztowania Wojciecha S.

Wobec trafności argumentów zażalenia należało uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę z wniosku o zasądzenie zadośćuczynienia przekazać Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania. Po ponownym rozpoznaniu sprawy, w sytuacji stwierdzenia wyczerpania wszystkich przesłanek określonych w art. 11 ust. 1 wskazanej ustawy znowelizowanej, Sąd powinien orzec stosowne zadośćuczynienie.